

Γλυφάδας Αντώνιος: Η συνεισφορά του Κλήρου στον αγώνα του '21

[Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Γλυφάδας](#)

Του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Γλυφάδας κ. Αντωνίου

Πολλά έχουν λεχθῆ κατά καιρούς γιά τήν συνεισφορά τῶν Κληρικῶν παντός βαθμοῦ καί τῶν μοναχῶν στόν ἀγῶνα τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ γένους μας ἀπό τόν βαρύ καί δυσβάστακτο τουρκικό ζυγό, τά ὁποῖα εἶναι γνωστά στούς καλοπροαιρέτους, ὁπότε, ἂν ἐπαναλάβω τά ἴδια, φοβοῦμαι ὅτι θά παραβιάσω “ἀνοικτάς θύρας”. Γι’ αὐτό θά ἤθελα, σήμερα, νά προσεγγίσουμε τήν συνεισφορά αὕτη μέ μία διαφορετική ὀπτική γωνία.

Ἡ ἱστορία τῆς «πονεμένης Ρωμοσύνης» μέσα στά βάθη τῶν αἰώνων ἔχει νά μᾶς προσφέρῃ ἄνθη ποικίλα καί πολυποίκιλα· ὁμορφα, εὐώδη, ὑψίκورμα, μέ χρώματα

ζωηρά καί ἀπαλά. Ὅμως, γιά περίπου τέσσερις αἰῶνες τά χρώματά τους ἔσβυσαν, οἱ μυρωδιές ξεθώριασαν καί τό μοτίβο τους ἔγινε μονότονο. Πόνος, αἷμα καί προσμονή ἔμειναν μονάχα. Αὐτούς τούς τέσσερις αἰῶνες θά ἦταν δυνατόν νά τούς παρομοιάσουμε μέ μία πονεμένη Θ. Λειτουργία, ἡ ὁποία προσμένει νά διαλυθῇ τό μαῦρο πέπλο πού ἀπλώνεται γύρω καί νά ἔλθῃ τό Φῶς· νά ἔλθῃ ἡ γεύσις τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἡ Ἀνάστασις καί ἡ ὄντως Ἐλευθερία.

Ὑπό τό πρίσμα, λοιπόν, τῆς Θ. Λειτουργίας δυνάμεθα νά ἐρμηνεύσουμε καί τόν Ἀγῶνα τοῦ 21 καί τήν πολύτιμη συνεισφορά τοῦ Κλήρου σέ αὐτόν.

Στήν Θ. Λειτουργία βιώνουμε τό «ἵνα πάντες ἐν ᾧσι» (Ἰω. 17/ιζ', 21). Βιώνουμε τήν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἐνότητα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καί προϋπόθεση γιά τήν προσέγγιση τοῦ μυστηρίου. Ἀντίστοιχα, καί στόν ἀπελευθερωτικό Ἀγῶνα ὑπῆρξε ἄρρηκτη ἡ ἐνότητα τοῦ Κλήρου καί τοῦ λαοῦ γιά τόν κοινό σκοπό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ἐνότητος μέ τόν λαό καί τῶν τριῶν βαθμῶν τῆς ἱερωσύνης ἔχουμε τόν Ἀπρίλιο τοῦ '21. Τότε στό ὕψωμα Χαλκῶματα θυσιάζονται ὑπέρ Πίστεως καί Πατρίδος ὁ -προκάτοχός μας στήν Ἐπισκοπή- Σαλῶνων Ἡσαΐας καί ὁ αὐτάδελφός του ἱερεὺς, ὁ γνωστός παπα-Γιάννης, ἐνῶ λίγα χιλιόμετρα μακρύτερα, τήν ἴδια περίοδο, θυσιάζεται στήν Ἀλαμάννα ὁ ἀνεψιός τους, ὁ περίφημος Ἀθανάσιος Διάκος. Ὑπῆρξε, λοιπόν, ἐνότητα τοῦ Κλήρου μέ τόν λαό στήν πορεία πρὸς τήν ἀνάσταση τοῦ Γένους. Μέ μία ὑπέρβαση αὕτη ἡ ἐνότητα δύναται νά παρομοιοθῇ μέ τήν ἐνότητα κατὰ τήν Θ. Λειτουργία, ἡ ὁποία, ὡς προϋπόθεση, μᾶς ὁδηγεῖ στήν Ἀνάσταση, στήν ἐσχατολογική διάσταση δηλαδή τῆς Θ. Λειτουργίας.

Μετέχοντας ὁ ἄνθρωπος στό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, λαμβάνει τό φάρμακο τῆς ἀθανασίας καί ἀποκτᾷ ἀέραντες δυνατότητες, μέ ἀποτέλεσμα νά μή φοβᾶται οὔτε τό κακό, οὔτε τίς ἐξουσίες, οὔτε τόν ἴδιο τόν θάνατο. Ἡ Θ. Λειτουργία καί οἱ λειτουργοί της ἦσαν γιά τούς σκλαβωμένους Ρωμιούς μία ἀνεξάντλητη πηγή ἐλπίδος, θάρρους, ἡρωισμοῦ, τόλμης καί λεβεντιᾶς. Κάθε φορά πού στά δίσεκτα χρόνια τῆς σκλαβιᾶς ἐτελεῖτο ἡ Θ. Λειτουργία, συνετηρεῖτο ἄσβεστη ἡ ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους. Προεβάλλετο ἓνα ἥθος ἡρωικό, πού ἀψηφᾷ τόν βιολογικό θάνατο καί προτάσσει τήν ἐλευθερία ἐναντι τῆς οἰασδῆποτε πλαστῆς ζωῆς ἢ ἐπίπλαστης εὐδαιμονίας.

«Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά καί φυλακή»[\[1\]](#).

Ἔτσι, ἡ ὥρα τοῦ ἀγῶνα εὐρῆκε ἐτοιμοπόλεμους, μέ ἡρωικό ἥθος καί ἀψηφῶντας τόν θάνατο, πλῆθος κληρικῶν, πού συνήθως ἦσαν ἢ πρωτοστάτες ἢ μαζί μέ τούς πρωτοστάτες τοῦ ἀγῶνα.

Κληρικός ήταν ο Ίερομάρτυς Άγιος Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε΄, για τόν οποίο ο ιστορικός και πολιτικός Σπυρίδων Τρικούπης είπε: «Ή ανεξαρτησία έγγραφη τό 1821. Καί θέλετε νά σᾶς εἰπῶ ποίαν ἡμέραν; έγγραφη κατά τήν ἡμέραν, καθ ἣν ὁ μέγας Ποιμενάρχης τῶν Ὁρθοδόξων λαῶν, ἐξερχόμενος ἀπό τά ἅγια τῶν ἁγίων, ἐκρεμάσθη ἀγιάζων καί ἀγιαζόμενος, καί τρώγων ἀκόμη τόν ἅγιον ἄρτον καί πίνων ἀκόμη τό Αἶμα τοῦ Κυρίου. Ἐκείνην τήν ἡμέραν έγγραφη τό δόγμα τῆς ανεξαρτησίας. Καί θέλετε νά σᾶς εἰπῶ πού έγγραφη; ἐν ταῖς καρδίαις σας. Καί διά ποίας ὕλης έγγραφη; Διά τοῦ αἵματος τοῦ Γρηγορίου. Τοιαύτη γραφή, κύριοι, ἀδύνατον ποτέ νά ἐξαλειφθῇ» (3 Αὐγούστου 1864)[\[2\]](#).

Ἡ συμμετοχή μάλιστα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί ἐν γένει τοῦ Ράσου στόν Πανεθνικό Ἀγῶνα, σύμφωνα καί μέ τόν μακαριστό π. Γεώργιο Μεταλληνό: «Ἦταν ἀδύνατη χωρίς μία πολύ δύσκολη αὐθυπέρβαση. Καί ἡ αὐθυπέρβαση αὕτη δέν ἔχει σχέση, ὅπως θά ἐδέχετο ἡ ἀντικληρική προπαγάνδα, μέ κάποια ἐθελοδουλία ἢ ἀδιαφορία γιά τό Γένος. Ἀντίθετα, ἐσχετίζετο ἄμεσα μέ τήν γνησία καί αὐθεντική ἀποκατάστασή του. Ὡς ἐνθυμηθοῦμε ἐδῶ, ὅτι ὁ βα-θύτερος στόχος τῆς Ἐθναρχίας καί τοῦ Κλήρου, μέσω τῆς «περιορισμέ-νης συνεργασίας» μέ τόν κατακτη-τή, ἦταν ἡ ἀνάσταση ὅλου τοῦ Ρωμαῖκου, δηλαδή τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Ρωμανίας, μέ τήν παλαιά ἔκταση καί εὐκλείά της. Αὐτό ἐννοοῦσε ὁ Πατροκοσμᾶς λέγον-τας συχνά· ‘αὐτό μιά μέρα θά γίνει ρωμαῖκο’. Αὐτό ἐννοοῦσε καί ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς, ἔστω καί σέ ἓνα ἄλλο ιδεολογικό πλαίσιο, ὅταν ἔλεγε στό ‘Θούριό’ του:

‘Βούλγα-ροι κῖ Ἀρβανίτες

καί Σέρβοι καί Ρωμηοί,

ἀράπηδες καί ἄσπροι,

μέ μιά κοινή ὁρμή,

γιά τήν ἐλευθερίαν νά ζώσωμεν σπαθί’.

Μετά τό κίνημα τοῦ Ἀλ. Ὑψη-λάντη, ὅμως, ἀλλάζει ὁ ρωμαῖκος-οἰκουμενικός στόχος τοῦ Ρήγα καί τῶν Κολλυβάδων, πού ἦταν ὁ στόχος τῆς Ἐθναρχίας. Ἀπό τήν μεγαλοϊδεατική ιδεολογία τοῦ Γέ-νους ὁ Ἀγῶνας ἐντάσσεται στό πλαίσιο τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνοτήτων -καρποῦ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστά-σεως-, καί στοχεύει, ὄχι πλέον στήν ἀνασύσταση τῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλά στήν δημιουργία ἐνός μικροῦ ανεξαρτήτου κράτους, στό ὁποῖο θά «στριμωχνόταν» κυριολεκτικά (πρβλ. τό 1922) τό Ἑλληνικό Ἐ-θνος. Αὐτό τό πέρασμα ἀπό τήν Ρωμαῖκη Οἰκουμένη στό Ἑλλη-νικό κράτος ἰσοδυναμοῦσε μέ θά-ψιμο τῆς Ρωμηοσύνης. Ἔτσι ὁ ἀ-γῶνας τοῦ

‘21 ἐνετάχθη στά σχέ-δια τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης γιά τήν αὐτοκρατορία τῆς Ρωμανίας. Στίς εὐρωπαϊκές αὐλές, ὅπως λ.χ. τοῦ Ναπολέοντος, καθωρίσθη ὁ χαρακτήρας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, πού δέν θά εἶχε πλέον ρωμαῖκο-οἰκουμενικό χαρακτήρα, ἀλλά στενά ἐθνικό, καί κατ’ οὐσίαν ψευδο-«ἀρχαιοελληνικό». Ὁ ἀγῶνας γιά τήν ἀνεξαρτησία κατήντησε ἐπανάσταση τῶν Ἑλλήνων τοῦ Ἑλλαδικοῦ Θέ-ματος, ὄχι μόνον ἐναντίον τῶν Τούρ-κων, ἀλλά καί ἐναντίον τῆς Ρωμαϊ-κῆς Ἐθναρχίας, ὡς συνεχείας τῆς «Ρωμαϊκῆς Βασιλείας» τῶν «Βυ-ζαντινῶν». Καί τό πραξικοπηματικό Αὐτοκέφαλο τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκ-κλησίας (1833) εἶναι ἡ ἀπτή ἐπιβε-βαίωσις αὐτῶν τῶν ξενόφερτων προσανατολισμῶν.

Ἡ συμμετοχή, συνεπῶς, τοῦ Ρά-σου -καί μάλιστα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου- στόν Ἀγῶνα ὑπῆρ-ξε δεῖγμα ὑψηλῆς αὐθυπερβάσεως καί αὐτοθυσίας, ἀφοῦ ἦταν πλέον φανερό, ὅτι ὁ Ἀγῶνας εἶχε σαφῶς ἀντιρωμαῖκο καί ἀντιεθναρχικό χαρακτήρα, στρεφόμενο καί κατά τοῦ Πατριάρχου, ὡς Ἐθνάρχου τῶν Ρωμηῶν»^[3]. Βεβαίως καί τό Πατριαρχεῖο καί ὅλος ὁ κλήρος ἔκριναν, ὅτι ἦταν προτιμότερος ὁ ἀγῶνας, ἔστω καί μέ περιορισμένο στόχο, παρά ἡ προσμονή σέ εὐθετότερο χρόνο, πού δέν ἤξεραν ἄν ποτέ θά ἤρχετο. Γι’ αὐτό καί ἡ συμμετοχή τῶν κληρικῶν στήν ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἦταν πάνδημη καί ὁμολογεῖται ἀπό ἐκείνους πού τήν ἔζησαν σ’ ὅλη τήν διάρκεια τοῦ Ἀγῶνα καί ἔτσι ἦταν σέ θέση νά τήν ἐπιβεβαιώσουν, ὅπως ὁ Κολοκοτρώνης καί ὁ Μακρυγιάννης. Ἀναφέρω δειγματοληπτικά μόνον ὠρισμένους ἀπό τούς χιλιάδες κληρικούς ἀγωνιστές τοῦ

‘ 21 καί τῶν προεπαναστατικῶν κινημάτων

Κληρικός ἦταν ὁ Ἐθνεγέρτης Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, ὁ ὁποῖος εὐλόγησε καί ὕψωσε τό λάβαρο τῆς Ἀγίας Λαύρας τήν 25η Μαρτίου 1821 ‘

«Καί πνεῦμα θεῖο χύθηκε μέ μιᾶς εἰς τήν Ἀγία

Ψυχή τοῦ ἐνδόξου Γερμανοῦ,

πού ἀτρόμητος ἀπλώνει

τό ξακουστό τό Λάβαρο κί ἀπό τήν Ἐκκλησία

πρῶτος προβαίνει ἀγωνιστής

καί πρῶτος ξεσπαθώνει»

γιατί

«στοῦ Γερμανοῦ τό μέτωπο κρυφά γλυκοχαράζει τοῦ Γένους τό ξημέρωμα».

Κληρικός ἦταν ὁ Ἐθνομάρτυς ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός.

Κληρικός ἦταν ὁ ἐκρηκτικός ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος – Παπαφλέσσας, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἄναψε τήν φλόγα τῆς Ἐπαναστάσεως στήν Πελοπόννησο, ἔχυσε καί τό αἷμά του στό Μανιάκι, γιά νά γίνη ὁ τόπος ἐκεῖνος ἱερός βωμός τῆς Ἑλλάδος.

Κληρικός ἦταν καί ὁ μαρτυρικός Ἐπίσκοπος Σαλώνων Ἡσαΐας, ὁ ὁποῖος προσέφερε τήν ζωή του στήν πλαγιά τοῦ Καλλιδρόμου, γιά νά ἀνοίξη ὁ δρόμος πρός τήν Ἐλευθερία[4].

Κληρικός ἦταν καί ὁ θρυλικός Ἀθανάσιος Διάκος, ὁ ὁποῖος στήν γέφυρα τῆς Ἀλαμάνας, πολεμῶντας γιά τήν Πίστη του καί τήν Πατρίδα του, ἔδωσε τήν θαρραλέα ἀπάντηση·

«Πᾶτε κί ἐσεῖς κί ἡ πίστη σας

μουρτᾶτες νά χαθῆτε,

ἐγώ Γραικός γεννήθηκα,

Γραικός θέ νά πεθάνω»

καί μετέτρεψε τό σουβλί τοῦ μαρτυρίου του σέ πανύψηλο κοντάρι, στήν κορυφή τοῦ ὁποῖου κυματίζει ἡ σημαία τῶν ἰδανικῶν τοῦ ἐλευθέρου κόσμου[5].

Κληρικός ἦταν ὁ ἡρωϊκός Ἐπίσκοπος Ρωγῶν Ἰωσήφ[6], ὁ ὁποῖος ἐτέλεσε τήν τελευταία Θεία Λειτουργία πρό τῆς Ἐξόδου, ἐκοινώνησε τούς προμάχους καί ἀνετίναξε τόν Ἀνεμόμυλο τοῦ Μεσολογγίου, ὁ ὁποῖος, κατά τόν Ἀριστοτέλη Βαλαωρίτη:

«τό ράσο τοῦ Δεσπότη του

φορεῖ γιά σάβανό του

καί φλογερό μετέωρο

πετᾶ στόν οὐρανό του

καί θάφτεται ὀλοζώντανο,

στό διάβα του τρομάζουν

ἡ ἀστέρια πού τό κοίταζαν

καί ταπεινά μεριάζουν» [\[7\]](#)

Κληρικός ἦταν ὁ Ἐπίσκοπος Κίτρους Νικόλαος [\[8\]](#), ὁ ὁποῖος ξεσήκωσε τούς Μακεδόνες τῆς περιοχῆς τοῦ Ὀλύμπου. Καί ναί μέν ἡ ἐπανάστασις αὐτή καί ὁ ὑποκινητής της κατεπνίγησαν στό αἷμα, ἀλλά ἔτσι ἄρχισε ὁ μακεδονικός ἀγώνας μέ τόν Σερραῖο ἔμπορο Ἐμμανουήλ Παπά.

Κληρικός ἦταν ὁ Ἅγιος Ἱερομάρτυς Σεραφεῖμ Ἐπίσκοπος Φαναρίου, πού ἔβαψε μέ τό αἷμά του τήν ἀποτυχημένη ἐξέγερση στήν Καρδίτσα. [\[9\]](#)

Κληρικός ἦταν καί ὁ φιλόσοφος Ἐπίσκοπος Λαρίσης Διονύσιος, πού ἠγήθη τῆς ἀποτυχημένης ἐξεγέρσεως στήν Θεσσαλία καί οἱ τοῦρκοι τόν ἔγδαραν ζωντανό καί τόν ἀποκαλοῦσαν σκυλόσοφο.

Κληρικός ἦταν ὁ Ἐθνομάρτυς Μητροπολίτης Χίου Πλάτων Φραγκιάδης, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἐνωτίσθη τόν λόγον τοῦ Χριστοῦ «ὁ ποιμήν ὁ καλός τήν ψυχήν αὐτοῦ τίθησιν ὑπέρ τῶν προβάτων» (Ιωάν. ι',11) ὠδηγήθηκε στό ἱκρίωμα τοῦ μαρτυρίου καί κατωχύρωσε αἰωνίως τήν Ὁρθόδοξη Χριστιανική καί Ἑλληνική Ταυτότητα τῆς μυροβόλου ἀγιοτόκου Χίου.

Κληρικός ἦταν ὁ Ἀρχιδιάκόνος του Μακάριος Γαρρῆς, ὁ ὁποῖος στοιχούμενος στήν εὐαγγελική ἐπιταγή «ὅπου ἐγώ εἰμί ἐκεῖ καί ὁ διάκονος ὁ ἐμός ἔσται» (Ιωάν. ιβ', 26), ἀκολούθησε στήν ἀγχόνη τοῦ μαρτυρίου τόν Ἐπίσκοπό του, μέ τόν ὁποῖο ἦταν «συνηρμοσμένος ὥσπερ χορδή κιθάρα».

Κληρικός ἦταν καί ὁ Ἱερομάρτυς Σταμάτιος Χαρτουλάρης, ὁ ὁποῖος ἀνέμειξε τό αἷμά του μέ τό Αἷμα τοῦ Κυρίου, ὁ ἴδιος θύμα καί ἱερεῖον.

Τά μοναστήρια ἐπίσης ἔγιναν ὀρμητήρια τῶν καπεταναίων, ἐργαστήρια παραγωγῆς μπαρούτης καί πυριτιδαποθῆκες, νοσοκομεῖα γιά τούς τραυματίες, καταφύγια γιά τούς κυνηγημένους. Ἔδοσαν χρήματα καί τρόφιμα στούς ἀγωνιστές καί ὥπλισαν τούς ἐπαναστατημένους, ἐνῶ ἐκατοντάδες ἱερεῖς καί μοναχοί ἐνετάχθησαν σέ ἔνοπλες ὁμάδες καί ἔλαβαν μέρος σέ πολλές μάχες. Πολλοί ἐσκοτώθηκαν καί ἀκόμη περισσότεροι ἐτραυματίστησαν καί ἐφυλακίστησαν. Πολλά μοναστήρια κατεστράφησαν, μία καί δύο φορές, εἰδικά τήν περίοδο τοῦ Ἰμπραήμ. Καί σάν νά μήν ἔφταναν αὐτά, μετά τήν ἀπελευθέρωση οἱ Βαυαροί ἀπεφάσισαν νά κλείσουν μοναστήρια. Ὁ Μακρυγιάννης γράφει στά ἀπομνημονεύματά του γιά τά μοναστήρια (κυρίως τῆς Πελοποννήσου): «...αὐτά τά μοναστήρια ἦταν τά πρῶτα προπύργια τῆς ἀπανάστασής μας. Ὅτι ἐκεῖ ἦταν καί οἱ τζεμπιχανέδες μας κι' ὅλα τ' ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου. Ὅτ' ἦταν παράμερον καί μυστήριον ἀπό τούς Τούρκους» [\[10\]](#).

Στίς πηγές αναφέρονται ἐπώνυμα 73 ἀρχιερέων πού ἔλαβαν ἐνεργό μέρος στόν Ἑθνικό Ἀγῶνα. Σαράντα δύο ἀρχιερεῖς υπέστησαν ταπεινώσεις, ἐξευτελισμούς, φυλακίσεις, διώξεις κάθε εἴδους, βασανιστήρια, ἐξορίες κ.λπ. Τρεῖς Οἰκουμενικοί Πατριάρχες, ὁ Γρηγόριος Ε΄, ὁ Παρθένιος καί ὁ Κύριλλος ΣΤ΄ καί 45 ἀρχιερεῖς ἐξετελέσθησαν ἢ ἔπεσαν σέ μάχες. Κατά τόν Γάλλο πρόξενο Πουκεβίλ, οἱ κληρικοί πού ἐσκοτώθησαν στόν Ἀγῶνα ἀνέρχονται συνολικά σέ 6.000[11]. Σύμφωνα, ὅμως, μέ ἄλλες πηγές 10.000 ἱερεῖς καί μοναχοί καί 100 ἀρχιερεῖς ἐθυσιάσθησαν.

Ἀλλά ὑπάρχει καί ἡ μαρτυρία τῶν Τούρκων ἱστορικῶν γιά τήν δράση τοῦ Ἑλληνορθοδόξου Κλήρου στόν Ἀγῶνα τοῦ '21 . Ὁ Μώραλη Μελίκ Μπέης δέχεται, ὅτι «τόν λαόν (τῆς Πελοποννήσου) υπεκίνησαν οἱ ἔχοντες συμφέροντα καί σχέσεις μετά τούτων, οἱ ἔμποροι, οἱ πρόκριτοι καί κυρίως οἱ μητροπολίται, καί γενικῶς οἱ ἀνήκοντες εἰς τόν Κλήρον, δηλαδή οἱ πραγματικοί ἡγέται τοῦ Ἑθνους». Ὁ δέ Ζανί Ζαντέ σημειώνει: «Τά σχέδια ἐτηροῦντο μυστικά μεταξύ τοῦ Πατριάρχου, τῶν μητροπολιτῶν, τῶν παπάδων, τῶν δημογερόντων»[12].

Ἀπό τίς παραπάνω ἀναφορές θά ἡμπορούσαμε νά παρομοιάσουμε μέ μία υπέρβαση, τήν Μεγάλη Εἴσοδο τῶν Τιμίων Δώρων, μέ τήν εἴσοδο στόν Ἀγῶνα τῶν κληρικῶν, οἱ ὅποιοι ἐθυσιάσθησαν γιά τοῦ Χριστοῦ τήν πίστη τήν ἀγία καί τῆς πατρίδος τήν ἐλευθερία, ὥστε νά ἀναστηθῇ τό Γένος.

Ἡ ἐλευθερία, ἡ Ἀνάστασις καί ἡ πίστις εἶναι, λοιπόν, ἔννοιες ἄρρηκτα συνδεδεμένες μέ τήν Ἑλληνική Ἐπανάσταση. Κάπως ἔτσι ἡμποροῦμε νά κατανοήσουμε καί νά κλείσουμε μέ τά λόγια τοῦ κυρ-Φώτη Κόντογλου ἀπό τό βιβλίο του «Ἡ Πονεμένη Ρωμιοσύνη»:

«Ἡ ἑλληνική Ἐπανάσταση εἶναι ἡ πιὸ πνευματική ἐπανάσταση πού ἔγινε στόν κόσμο. Εἶναι ἀγιασμένη»

«Ἡ σκλαβιά πὺ ἐσπρωξε τοὺς Ἑλληνας νὰ ξεσηκωθοῦνε καταπάνω στὸν Τοῦρκο δὲν ἦτανε μονάχα ἡ στέρηση κι ἡ κακοπάθεια τοῦ κορμιοῦ, ἀλλὰ, ἀπάνω ἀπ’ ὅλα, τὸ ὅτι ὁ τύραννος ἤθελε νὰ χαλάσει τὴν πίστη τους, μποδίζοντάς τους ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ χρέη τους, ἀλλαξοπιστίζοντάς τους καὶ σφάζοντας ἢ κρεμάζοντάς τους, ἐπειδὴ δὲν ἀρνιότανε τὴν πίστη τους γιὰ νὰ γίνουνε μωχαμετάνοι. Γιὰ τοῦτο πίστη καὶ πατρίδα εἶχανε γίνει ἓνα καὶ τὸ ἴδιο πράγμα, κ’ ἡ λευτεριά πὺ ποθούσανε δὲν ἦτανε μοναχὰ ἡ λευτεριά πὺ ποθοῦνε ὅλοι οἱ ἐπαναστάτες, ἀλλὰ ἡ λευτεριά νὰ φυλάξουνε τὴν ἀγιασμένη πίστη τους, πὺ μ’ αὐτὴν ἐλπίζανε νὰ σώσουνε τὴν ψυχὴ τους. Γιατί, γι’ αὐτούς, κοντὰ στὸ κορμί, πὺ ἔχει τόσες ἀνάγκες... ὑπῆρχε κ’ ἡ ψυχὴ, πὺ εἶπε ὁ Χριστὸς πὺς ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ τὸ σῶμα...

...Ἡ ἐλευθερία, πὺ γι’ αὐτὴ θυσιαζόντανε, δὲν ἦτανε κάποια ἀκαθόριστη θεότητα, ἀλλὰ ἦτανε ὁ ἴδιος ὁ Χριστός... «Σταθεῖτε στερεὰ στὴν ἐλευθερία πὺ σᾶς χάρισε ὁ Χριστός, σταθεῖτε καὶ μὴν πέσετε πάλι στὸ ζυγὸ τῆς δουλείας. Γιατὶ γιὰ τὴν ἐλευθερία σᾶς κάλεσε»[\[13\]](#).

Ὁμιλία ἐκφωνηθεῖσα τὴν 12.11.2021

στὴν ἐκδήλωση τῆς ΠΕΘ

γιὰ τὰ 200 χρόνια τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως

[\[1\]](#) Ρήγας Βελεστινλῆς, *Θούριος*, στ. 7-8

[\[2\]](#) Σπυρίδων Τρικούπης, *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, ἔκδ. Γιοβάνης

[\[3\]](#) π. Γεώργιος Μεταλληνός, *Τὸ ’21 καὶ οἱ συντελεστές του. Ἑλληνισμὸς Μαχόμενος*, ἔκδ. Τήνος, Ἀθήνα 1995

[\[4\]](#) Δημήτρης Παπακωνσταντίνου, *Ἐπίσκοπος Σαλῶνων Ἡσαΐας*, ἔκδ. Βεργίνα

[\[5\]](#) Εὐάγγελος Παππάς, *Τὸ Συναξάρι τοῦ Μεγαλομάρτυρα Ἀθανασίου Διάκου*, Ἀθήνα 2014

[\[6\]](#) Κωνσταντῖνος Χολέβας, *Ματωμένα Ράσα: Ὁ Ρωγῶν Ἰωσήφ*, ἔκδ. Ἀντίβαρο, Μάιος 2006

[7] Άριστοτέλης Βαλαωρίτης, *Ο ΑΝΔΡΙΑΣ*, 1872

[8] Ράπτης Γ. Α., *Κατερίνης Όδώνυμα*, έκδοση Δήμου Κατερίνης, Όλυμπος έκδοτική, Κατερίνη 2003

[9] Άρχιμ. Δοσιθέου Κανέλλου, *Οί Άγιοί μας, Ι. Μ. Τατάρνης Εύρυτανίας*, έκδοση γ΄

[10] Μακρυγιάννης Ιωάννης, *Στρατηγοῦ Μακρυγιάννη Απομνημονεύματα*, έκδ. Έστία, Άθήνα 2011

[11] Άθηνά Κονταλή (2011), *Η συμμετοχή τοῦ Έλληνορθόδοξου κλήρου στά έπαναστατικά κινήματα τῆς Τουρκοκρατίας: 1453-1821* (διδακτορική διατριβή), Άθήνα, Έθνικό καί Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Άθηνών (ΕΚΠΑ), Θεολογική Σχολή

[12] π. Γεώργιος Μεταλληνός, *Τό '21 καί οί συντελεστές του. Έλληνισμός Μαχόμενος*, έκδ. Τήνος, Άθήνα 1995

[13] Φ. Κόντογλου, *Η Πονεμένη Ρωμιοσύνη*, έκδ. ΑΣΤΗΡ, ΣΤ΄ έκδοση